

УКРАЇНСЬКА, АМЕРИКАНСЬКА ТА ВИЩА ОСВІТА ДЕЯКИХ ІНШИХ КРАЇН: ПОЗИТИВИ ТА НЕГАТИВИ, ЩО І ЯК ВДОСКОНАЛЮВАТИ?

Базилевич Роман Петрович

доктор технічних наук,
професор Національного університету «Львівська політехніка»,
дійсний член НТШ,
академік Академії інженерних наук та Академії інформатики України,
член-феллов Інституту інженерів-електриків Великої Британії (ІЕЕ),
член-сеньйор Американської комп'ютерної асоціації (АСМ)

Fulbright Scholar Program, 1999–2000 pp.,
Harvard University

Вища школа... Куди і як? Перше запитання, напевно, є суто риторичним і чітко визначене програмою і діяльністю Президента, парламенту та уряду: до громадянського суспільства. Однак друге запитання – як? – непросте для вирішення. Головне, щоб цей шлях не перетворити на вічність, як це було за попередніх урядів, коли також проголошувалась така теза, але насправді все було навпаки: чим далі, тим сильніше «затягувались гайки», посилювався авторитаризм, що не могло оминути вищу школу. Новий Закон про вищу освіту став вагомим кроком уперед у напрямі істотного вдосконалення діяльності вищих навчальних закладів. А втім, існують шляхи подальшого розвитку вищої школи з урахуванням як минулих, так і сучасник традицій передових європейських університетів та університетів інших розвинутих країн.

Треба створити умови для вдосконалення вищої школи в найкоротші терміни. Вища школа з її найбільш потужним у суспільстві інтелектуальним потенціалом, минулими традиціями та зразками кращих власних і зарубіжних ВНЗ (Києво-Могилянська академія, Острозька

академія, Львівський університет, Українська господарська академія в Подебрадах, Український вільний університет у Мюнхені тощо) може реалізувати цю перспективу в стислий термін і має першою продемонструвати суспільству реальний і найкоротший шлях до побудови громадянського суспільства. Головне – здійснити системні зміни. Необхідно вивільнити професуру від тривалого (включно з радянським та недавнім власне українським періодами) на неї тиску та нехтування її думками, зробити її не спостерігачем, а основною рушійною силою вищої школи, активізувати її могутні інтелектуальні можливості. Вільний обмін думками та участь професури в прийнятті найбільш важливих рішень в університетах мають бути не формальними, показовими, а гарантованими й захищеними.

Насамперед хочу зазначити, що я не даватиму детального порівняльного аналізу двох систем вищої освіти, моєю метою є виокремити тільки ті найбільш важливі їх відмінності, врахування яких може сприяти поліпшенню нашої системи. Мій досвід базується на стажуванні в Гарвардському університеті протягом 1999–2000 рр., а також на знайомстві з діяльністю деяких інших університетів у США, Франції, Австрії та Польщі. Я мав також можливість відвідати Массачусетський університет в Амгерсті, Массачусетський технологічний інститут у Кембриджі, Браунський університет у Провіденсі, Каліфорнійський університет у Берклі, Нью-Йоркський університет у Бінггемтоні, університети в Бордо та Бетюні у Франції, Технічний університет у Відні, в яких я перебував на запрошення департаментів з комп'ютерних наук та виступав із доповідями. Упродовж 1995–1996 рр. я виконував наукові дослідження в Каліфорнійському університеті в Сан-Дієго. Мене цікавили ті аспекти діяльності американських університетів, які є відмінними у нашій вищій школі і введення яких поліпшило б нашу вищу освіту. Я намагався отримати пряму інформацію переважно з інтерв'ю з викладачами, керівниками департаментів, студентами – тобто здійснити «прямі заміри». Мене меншою мірою цікавили офіційні документи; я їх вивчав, якщо мені бракувало відповідної інформації.

Для виділення відмінних особливостей вітчизняної та американської вищих шкіл та правильного їх розуміння звернемося коротко до історії. Першим українським університетом стала заснована в

1632 р. Києво-Могилянська колегія (з 1700 р. – академія). Гарвардський університет у Новій Англії був заснований у 1636 р. – практично в цей самий час. Вони мали спільний зразок для діяльності – західно-європейські університети. Американські університети продовжують цю традицію й досі без особливих потрясінь, розвиваючи її з урахуванням своїх потреб, а Києво-Могилянська академія в 1817 р. була закрита російським царем, що перервало традиції. Відкриті пізніше університети в Україні розпочинали свою діяльність уже за російськими зразками. Характерною особливістю їх діяльності, на відміну від американських і європейських, було «єдиноначальство», суть якого полягає в армійських методах управління, дуже кудиному демократизмі й практично повному підпорядкуванні чинній політичній системі російського самодержавства. Жовтневий переворот 1917 р. суттєво посилив цю тенденцію, повністю підкоривши університети радянській політичній системі й ліквідувавши залишки навіть кудиного демократизму.

Це не могло не позначитися на діяльності університетів і після проголошення незалежності України в 1991 р. Відтоді в нашій вищій освіті відбулися певні зміни, найбільш важливими з яких є перехід на багаторівневу систему підготовки фахівців, а також прийняття нового Закону про вищу освіту. Було запроваджено рівні бакалавра та магістра зі збереженням не властивого американським університетам найвищого наукового ступеня – доктора наук. Збереження такого ступеня є позитивним моментом. За моїми дослідженнями, в Гарвардському університеті рівень вітчизняного кандидата наук відповідає американському доктору філософії (PhD). Багато докторських дисертацій українських учених – це тривалі (близько 15–20 років) завершені наукові дослідження, вагомий внесок у науку, набагато більший, ніж наша кандидатська чи середня американська або PhD інших країн. Автори дисертацій на присудження ступеня доктора наук відкривають нові вагомі наукові напрями для подальших досліджень і роблять широкі наукові узагальнення. У деяких європейських країнах, зокрема Польщі, Австрії та інших, цей рівень також існує (доктор габілітований). Рівні спеціаліста та нашого доктора наук у США відсутні.

Принципи захисту дисертацій у нас суттєво відрізняються від американських та тих, які діють у багатьох інших країнах. У США й більшості європейських країн захист приймає разова комісія з 3–5 членів, спеціально створена для кожної окремої дисертації з професорів, які працюють за конкретною вузькою науковою проблемою і можуть дати ґрунтовну оцінку дисертації на основі власного досвіду її розв’язання. У деяких американських університетах дисертація за-

хищається на засіданні всього складу викладачів департаменту, що більш характерно для гуманітарних напрямів. В університеті Берклі захист дисертації взагалі не передбачений, науковий керівник особисто оцінює дисертацію і вирішує питання про присудження ступеня PhD. У США немає також єдиного державного органу на зразок нашого колишнього ВАК або чинного Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, який формує вимоги до дисертації та керує процесом присудження вищих наукових ступенів.

Опишемо коротко деякі відмінності у начальних процесах американських і наших університетів. Слід зазначити, що з деяких напрямів, зокрема математики, студенти наших технічних університетів отримують кращу підготовку. Таку тенденцію необхідно зберегти, забезпечуючи високий рівень підготовки з фундаментальних наук, що допоможе майбутнім спеціалістам легше переходити на нове місце роботи зі зміною ринку праці. Що стосується комп'ютерних наук, стан підготовки щодо яких я вивчав особливо ретельно, то рівень підготовки вітчизняних програмістів у прикладному аспекті (саме в програмуванні) є не гіршим, ніж американських, а може, навіть кращим. Недарма наші випускники з цього фаху є бажаними в багатьох американських фірмах, де вони успішно працюють. Наразі в Україні створено вже багато фірм, які розробляють програмне забезпечення на замовлення американських компаній. Думаю, що американським компаніям варто звернути більше уваги на потенційні можливості України, яка в майбутньому може суттєво збільшити обсяги розроблення програмного забезпечення й виробляти цей продукт в не менших обсягах, ніж Індія.

Доцільно також виділити такі важливі особливості й відмінності в діяльності вітчизняних університетів та університетів США:

1. Американські університети практично самостійні у своїй діяльності. Вони мають широкую автономію. Автономія наших університетів до прийняття нового Закону про вищу освіту була дуже обмеженою, їх діяльність регламентувалася Міністерством освіти та науки. Новий Закон створює умови для поліпшення цієї ситуації. У США є Департамент освіти (U.S. Department of Education), проте він практично не втручається в діяльність університетів, вирішуючи здебільшого питання їх фінансування.

2. Професори американських університетів широко користуються академічними свободами, загальноприйнятими для більшості університетів у демократичних країнах та зафіксованими у відповідних документах, мають високу мобільність. Це дає їм право вільно,

виходячи зі своїх особистих знань і досвіду, висвітлювати зміст кожного курсу, вводити власний принцип оцінювання знань студентів, вести наукові дослідження за особисто обраною тематикою, бути незалежним у багатьох інших питаннях, активно спілкуватися з професорами інших університетів і країн. Для наших викладачів у новому Законі такі можливості розширені.

Важливим елементом, що гарантує американській професурі можливість користування академічними свободами, є наявність двох типів посад – на конкурсній основі (*tenure-track* на 4–5 років) та на постійній (*tenure*), при якій викладач приймається на цю посаду без часового обмеження та необхідності повторних переобрань. На посаді *tenure* ніхто не має права звільнити професора, на пенсію він має право перейти після досягнення пенсійного віку, якщо цього забажає. На подібних посадах працюють орієнтовно 60 % американських професорів. Займати таку посаду вони можуть після двох термінів перебування на конкурсній основі на посаді *tenure-track*, якщо зарекомендували себе позитивно. Вважаю доцільним введення такої посади у нас для всіх професорів, які мають таке звання, наукову ступінь доктора та стаж викладацької роботи на конкурсній основі не менше 10 років. Кількість таких викладачів у нас становила б 10–20 %, це був би «мозок» університетів. Такий професор може вільно дискутувати з вищими посадовими особами, відстоюючи свою думку, не боячись за своє майбутнє, зокрема що він не буде переобраний на наступний термін за будь-яких надуманих причин. Без сумніву, кожні 5 років він повинен звітувати про свою діяльність. Професори у відповідних університетських комітетах відпрацьовували б рекомендації стосовно найважливіших сторін діяльності університетів, формували Професорські ради, як інститутські (факультетські), так і університетські, які б приймали основні рішення щодо діяльності університетів, що попередньо опрацьовувалися в комітетах.

3. Спеціальностей у нас занадто багато. Це було орієнтовано на потреби вузькоспеціалізованих підприємств Радянського Союзу, та з часу його розпаду ситуація практично не змінилася. Наші спеціальності відповідають американським спеціалізаціям, навчання за ними здійснюється на останньому році бакалаврату введенням 5–6 спеціальних дисциплін.

4. В американських вищих навчальних закладах інтенсивно працюють різноманітні комітети на рівні департаментів, шкіл та університетів. Вони відпрацьовують основні рекомендації для прийняття

найважливіших рішень на всіх рівнях діяльності університетів. У нас така діяльність не практикується. Наприклад, щоб отримати звання почесного професора в Браунському університеті в Провіденсі (штат Род-Айленд), необхідна відповідна рекомендація одного з таких комітетів і три роки досконального вивчення й усебічного обговорення кожної кандидатури. Я мав честь бути присутнім на присвоєнні такого звання видатній американській політичній діячці Мадлен Олбрайт. І навіть така відома й заслужена людина мала чекати й витримати різноманітні обговорення впродовж трьох років, читати лекції на актуальні проблеми міжнародної політики, консультувати аспірантів, магістрів.

5. Американські викладачі набагато менше завантажені аудиторними заняттями, мають набагато більші можливості для проведення наукових досліджень як з урахуванням робочого часу, так і належного фінансування. Платня їх незрівнянно вища, вони належать до найбільш високооплачуваних спеціалістів.

6. Організаційна структура американських університетів та університетів деяких інших країн істотно відрізняється від нашої. Найнижчою навчально-науковою ланкою в університетах США є департамент, який за своїми функціями відповідає нашому інституту (факультету). Кафедри з властивими для нас функціями відсутні. Департаменти можуть налічувати навіть понад 100 викладачів. Значна частина їх працює за сумісництвом, а основне місце роботи – на фірмах (близько 50 %). Викладачі й аспіранти групуються навколо провідних професорів, які ведуть певні наукові напрями. Аналогічна структура існує в австрійських і французьких університетах, де відсутні кафедри за вузькими напрямками із властивими вітчизняним університетським кафедрам функціями.

7. В американських університетах широко практикується діяльність різноманітних громадських організацій, що є характерною особливістю громадянського суспільства. Особливо розвинуті осередки наукових, професійних і молодіжних організацій. У нас їх діяльність ще недостатньо розвинута.

8. Викладач в американському університеті має значно менше навантаження, ніж у нас – професор має 2 пари на тиждень (веде один курс у семестр). Для викладання курсу він має помічників, зазвичай із числа магістрів або аспірантів, чия праця оплачується. У Гарвардському університеті на 12 студентів для кожної дисципліни є один

помічник професора. Вони допомагають професору готувати матеріали для занять, супроводжують аудиторні заняття, здійснюють поточний контроль знань студентів. Це суттєво полегшує роботу викладача, сприяє його науковій діяльності, якій він має присвячувати щонайменше 50 % свого робочого часу. У нас навантаження викладача є набагато більшим, сягаючи часом 5–7 і більше пар на тиждень. Новим Законом воно зменшено до 600 годин, але це також дуже багато. У сусідній Польщі навантаження становить приблизно 200–220 годин на рік, та кожна надлишкова година додатково оплачується. Варто зазначити, що до 1956 р. у радянських університетах число навчальних годин для викладача було обмежене (725 годин), а кожна надлишкова година оплачувалася. При нашому навантаженні викладачеві залишається мало часу для наукових досліджень. Оплачених помічників наш професор не має. У Гарвардському університеті на кожних 3–5 професорів є один оплачуваний помічник, який допомагає їм у щоденній діяльності.

9. Американські професори мають значно краще фінансування для наукових досліджень. Це можливості самого університету, різноманітні гранти, зокрема Національної наукової фундації (NSF), воєнного відомства, приватних компаній і різноманітних асоціацій. Ці гранти рівномірно розподіляються між штатами й окремими університетами з урахуванням кількості професорів. Для нашої професури такі можливості дуже обмежені. У кожному департаменті по декілька разів на тиждень відбуваються наукові доповіді зі жвавими дискусіями. Створюється враження, що наукова діяльність є основною в американських департаментах, хоча навчальному процесу також приділяється дуже велика увага.

10. Мобільність американських викладачів є дуже високою. Це й постійні оплачувані відрядження для участі в різноманітних наукових конференціях по всьому світі, регулярні поїздки вчених з лекціями в інші університети світу, що у нас практично не практикується (чи є дуже рідкісним явищем порівняно з можливостями в інших країнах). У нас наразі рівень мобільності викладачів надзвичайно низький, запрошення науковців з інших університетів із замовними доповідями є більше винятком ніж правилом. Навіть в Індії кожен викладач може отримати оплачуване відрядження на конференцію до будь-якої іншої країни. А саме на міжнародних конференціях формуються «бурхливі потоки» нових наукових знань, що сприяє

вибору перспективних наукових напрямів та оцінці власних наукових результатів. Особливо слід відзначити наявність можливості стажування протягом одного року за кожні п'ять років роботи (sabbatical year) в інших університетах світу, яке є оплачуваним. У колишньому Радянському Союзі були поширені курси підвищення кваліфікації для викладачів, як коротко-, так і довготривалі (до одного семестру), які організовувалися у кращих університетах. На таких курсах провідні спеціалісти викладали перспективні дисципліни з нових напрямів, кожен викладач мав можливість суттєво підвищити свою педагогічну кваліфікацію. У нас таких можливостей немає.

11. Американський студент має переважно 12 аудиторних годин на тиждень, наш – 30–36. Щодня у наших студентів 3–4 пари, в американських – не більше 2. В українського студента практично не залишається часу для виконання домашніх завдань.

12. Американські студенти мають можливість вибору частини дисциплін за своїм бажанням. Не думаю, що американський варіант тут кращий. Студенту нерідко важко вибрати конкретні дисципліни. Викладачу-пораднику (adviser) також нелегко давати поради. Важко передбачити, що буде більш необхідним через декілька років та до чого має більшу схильність сам студент, на якій фірмі він буде працювати. Це створює певні труднощі в організації потокового навчання. Практично кожен студент може мати свій індивідуальний графік відвідування занять, часто йому не вдається сумістити певні дисципліни, які читаються в той самий час, створюються «вікна» в його навчальному графіку.

13. Американським студентам пропонується для навчання широкий набір різноманітних підручників, які часто конкурують. У нас наразі відчувається гостра нестача підручників, особливо для спекурсів.

На основі описаних відмінностей двох систем вищої освіти можна запропонувати засади поліпшення нашої системи (див. додатки). Без сумніву, вони не претендують на вичерпність і повноту, не є новими, вже частково публікувались у ЗМІ. Це рамкові пропозиції, які можуть стати предметом обговорення для вдосконалення Закону про вищу освіту. Проте деякі із запропонованих засад доцільно впроваджувати вже зараз, зокрема щодо незалежності «ядра» університетів – професури. Інакше вільної дискусії не відбудеться.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

1. Навчальний процес і наукова діяльність

- Уведення посади професора на постійній основі (на зразок американської «tenure») для всіх професорів, які отримали таке звання, мають науковий ступінь доктора та стаж викладацької роботи на конкурсній основі не менше 10 років. На цій посаді професор працює без часового обмеження та необхідності участі в повторних перевиборах, звітує про свою діяльність кожні п'ять років.
- Істотне зменшення кількості навчальних спеціальностей (у 3–5 разів) шляхом об'єднання їх за напрямками (уже реалізується за новим Законом). Чинні навчальні спеціальності переводяться в спеціалізації, які вільно вибираються університетами з урахуванням потреб регіону без погодження з Міністерством. Університети інформують Міністерство про свої навчальні плани для поширення досвіду. На перших трьох курсах навчання здійснюється за єдиною навчальною програмою, а поділ на спеціалізації відбувається на четвертому курсі бакалаврату. Саме такий досвід існує в багатьох зарубіжних університетах. Це дозволить зменшити навантаження на викладачів, не завдаючи шкоди якості підготовки.
- Зменшення кількості предметів, які викладаються вітчизняним студентам.
- Істотне скорочення навчального навантаження викладача.
- Суттєве збільшення фінансування наукових досліджень.
- Забезпечення високої мобільності викладачів, надання їм можливості участі в міжнародних конференціях за межами України, стажування в зарубіжних і вітчизняних університетах, надання тривалих відпусток для наукових досліджень (на зразок «sabbatical»), а також можливості прийняття іноземних професорів для виступу з доповідями, консультування аспірантів.
- Переклад українською мовою кращих (за світовими критеріями) підручників та видання власних, які відповідатимуть світовому науковому й методичному рівню.

2. Управління в університетах

- Найвище управління університетами має забезпечуватися **Професорською радою**, до якої входять усі без винятку викладачі найвищої кваліфікації – професори, доктори наук, які пропра-

цювали в університеті не менше, наприклад, одного-двох років). Це активізує потужний потенціал професури та створить належні умови для саморозвитку, без якого неперервне інтенсивне вдосконалення вищої освіти неможливе.

- Сучасні **Вчені ради** доцільно перейменувати в **Адміністративні ради**, надаючи їм можливість вирішувати окремі поточні питання діяльності університетів.
- Управління інститутами (факультетами) має здійснюватися **Професорськими радами**, до яких входять **всі без винятку професори інституту (факультету)**.
- Для опрацювання рішень у Професорських радах створюються комітети (навчальний, науковий, методичний, кадровий та інші), пропозиції яких виносяться на розгляд Професорських рад.
- Доцільно розмежувати управління в університетах за трьома гілками: Професорська рада, Ректорат і Наглядова рада. Професорська рада є найвищим управлінським органом. Ректорат є виконавчим органом, підпорядковується Професорській раді, реалізує її рішення, обирається нею. Наглядова рада – незалежний від університету орган, формується виключно з представників громадських організацій, найбільш авторитетних у конкретному регіоні: наукових, громадських і молодіжних товариств (наприклад, НТШ, АІН, «Просвіта», «Союз українок», «Пласт» та інших), обласних і міських рад, постійно оновлюється (наприклад, на третину) та щороку звітує перед громадськістю регіону. Адміністративні ради, до яких входять керівники всіх підрозділів університету, повинні вирішувати поточні питання його діяльності.
- Професорська рада вирішує найбільш важливі поточні й перспективні питання діяльності університетів, що попередньо ґрунтовно опрацьовуються в її комітетах.
- Університети формують Національну університетську раду України, яка вивчає їх діяльність та рішення якої є обов’язковими для виконання всіма університетами, рекомендує Верховній Раді кандидатуру на посаду міністра освіти та науки.
- Національна університетська рада та університети зобов’язані дотримуватися засад загальнодержавної політики, проголошеної Президентом, Верховною Радою та урядом. У разі невиконання цих вимог університети позбавляються автономії, а їх керівництво призначається Президентом або урядом на певний період до ліквідації порушень.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРИСУДЖЕННЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ

1. Мета вдосконалення

- Суттєве поліпшення оцінки дисертацій.
- Демократизація й поглиблення ролі широкої наукової громадськості в оцінюванні дисертацій, посилення гласності.
- Зменшення формалізму й бюрократизму в процесі захисту та оцінюванні дисертацій.
- Посилення ролі й особистої відповідальності рецензентів за якість оцінки дисертацій.
- Мінімізація особистих впливів на результати оцінювання дисертацій.

2. Пропозиції

- Суттєве зменшення кількості наукових спеціальностей (у 7–10 разів). У науці постійно виникають нові напрями, особливо на стику кількох існуючих спеціальностей. Постійне введення змін у номенклатуру спеціальностей є неефективним, бюрократично перевантаженим. Замість існуючих наукових спеціальностей залишається науковий напрям (наукова галузь). Наприклад, замість галузі «05.13.00. Інформатика, обчислювальна техніка та автоматизація» доцільно залишити тільки одну спеціальність «Комп'ютерні науки» («Інформатика» – це синонім).
- Захист дисертацій на ступінь доктора філософії доцільно здійснювати на засіданнях вузьких Разових спеціалізованих рад (РСР, термін за новим Законом) або Експертних рад (ЕР), до складу яких входять 3 доктори наук, які працюють у конкретній вузькій галузі й готові здійснити глибокий аналіз дисертації, а на ступінь доктора наук – 5 докторів наук. Наявність великої кількості членів у чинних спеціалізованих радах не сприяє поліпшенню якості їх роботи, оскільки більшість із них у конкретній вузькій галузі не працює, тому неспроможна якісно оцінити дисертацію. Голова ради не повинен бути постійним. Він має щоразу обиратися зі складу її членів (наприклад, шляхом жеребкування). У наявних вітчизняних спеціалізованих радах їх голова має занадто великі права, якими може зловживати. Дисертант повинен мати право не погодитися зі складом ради та вимагати відведення одного-двох її членів.

- Склад РСР формується окремо на кожний захист Професорськими радами (ПР) за науковими напрямками в університетах і науково-дослідних організаціях, де відбувається захист. Щоб організація мала право формувати РСР для захисту дисертацій, у ній має працювати щонайменше 7–9 докторів наук за відповідним напрямом. Усі фахівці з конкретного напрямку автоматично входять до складу ПР університету чи науково-дослідної організації. Головування відбувається почергово кожним членом ПР (на одне засідання).
- До складу РСР обов'язково входить науковий керівник (консультант) дисертанта.
- Щонайменше 2/3 членів РСР мають бути з іншої організації.
- Рецензування дисертацій високо оплачується.
- Для проведення кожного окремого засідання РСР обирає голову.
- Підготовку й технічне забезпечення проведення засідання здійснює (технічний) секретар, якого призначає організація зі складу штатних працівників. Він контролює виконання формальних вимог, веде протокол, готує необхідні в процесі та після захисту документи, але не бере участі в обговоренні й голосуванні.
- Кожний член РСР пише особисту рецензію, де відповідає на конкретні запитання. Обсяг рецензії не має перевищувати двох сторінок, питання рецензії є стандартними й формулюються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Першим є питання, в якому рецензент стверджує, що він є експертом у цій вузькій проблематиці дисертації та підтверджує це списком своїх наукових праць.
- На захист запрошуються всі члени відповідної ПР, які мають право брати участь в обговоренні з дорадчим голосом.
- Дисертація вважається схваленою, якщо не менше 50 % членів РСР дали позитивний відгук.
- Процедура захисту подібна до чинної. Після оголошення даних про здобувача йому/їй надається слово для виступу, ставляться запитання; всі присутні мають право на участь в обговоренні. Про захист мають бути проінформовані, крім членів ПР за напрямом, також інші наукові працівники, аспіранти, магістранти та студенти. Усі члени РСР оголошують свій висновок.
- Рішення РСР є остаточним і зміні не підлягає.
- Рішення РСР публікуються в бюлетені Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти у друкованій та електронній

версіях, які має право отримати кожен бажаючий. Має бути забезпечено вільний доступ також до автореферату та повного тексту дисертації.

- Електронні версії автореферату (який доцільно залишити, хоча в інших країнах обов'язковою є тільки сама дисертація) та дисертації за місяць до захисту публікуються в електронній бібліотеці Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Протягом часу захисту (разом з короткою (одна сторінка) анотацією) дисертації електронним шляхом інформуються всі фахівці конкретного наукового напрямку в Україні. При бажанні кожен може прочитати автореферат чи дисертацію й надіслати відгук.
 - Після захисту технічний секретар готує всі необхідні матеріали та надсилає їх у Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.
 - Здобувач має право відхилити одного з членів РСР, а також головування (мотивація не є обов'язковою).
 - До диплому здобувача вносяться прізвища всіх членів РСР, на якій відбувся захист, та наукового керівника/консультанта.
 - Наявність відгуків зі сторони не є обов'язковою, проте бажаною.
3. *Функції Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти*
- Формує єдині вимоги до дисертацій.
 - Моніторить і узагальнює діяльність ПР щодо присудження наукових ступенів.
 - Публікує бюлетені у друкованих і електронних версіях.
 - Веде базу даних про всіх спеціалістів за кожним науковим напрямком в Україні.
 - Розсилає електронні версії анотацій дисертацій за місяць до захисту всім спеціалістам конкретного наукового напрямку в Україні та до наукових бібліотек.